

Til Stortingets næringskomité

Ref.: BJO Dato: 28. april 2021

Teknas innspill til Meld. St. 22 (2020-21): Data som ressurs – datadrevet økonomi og innovasjon

Tekna – Teknisk naturvitenskapelig forening, er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 88 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Data

Tekna er fornøyd med at Regjeringen vil tilrettelegge for økt deling og verdiskaping med data som ressurs i næringslivet. Tekna støtter initiativet om å utvikle en datafabrikk, hvor formålet er å tilby kvalitetsdata fra offentlig og privat sektor til utvikling av nye forretningsideer, tjenester og produkter basert på slike data.

Tekna er svært opptatt av at man raskt kommer i gang med tilgjengeliggjøring og klargjøring for deling av offentlige data som ikke har rettslige skranker knyttet til personvern, samfunnssikkerhet eller andre kritiske forhold; data som ikke utfordrer den beskyttelsen vi som enkeltindivider og som samfunnet må ha. Tekna mener det er stort rom for å høste lavhengende frukt hva angår deling og bruk av slike data til næringsformål.

For å unngå fragmenterte data med ulik grad av kvalitet og konsistens anbefales det å opprette én offentlig portal for tilgjengeliggjøring av offentlige datasett.

Tekna mener data.norge.no er et riktig grep, men tror det er mer å hente på utviklingen av portalen ved å koble næringslivets etterspørsel etter data i videreutviklingen som er skissert.

Tekna vil understreke at det krever store ressurser å samle og forvalte data for videre bruk. Det vil være en omfattende jobb å gjøre dem tilgjengelig og søkbare. God annotering av datasettene vil være avgjørende i den sammenheng. Det er derfor fornuftig å se hvilke resultater man ønsker seg og hvilke produkter og tjenester man ønsker å skape før man igangsetter arbeidet med å samle «all» data.

Tekna mener det er fornuftig å definere et område for næringsutvikling, en forretningsidé eller annet anvendelsesområde før man velger hvilke data som skal bearbeides og tilgjengeliggjøres for næringsvirksomhet.

Tekna vil, i tråd med det som står i meldingen, peke på at man særlig må se hen til at kobling og sammenstilling av data kan være et betydelig inngrep i rettssikkerheten og i strid med nasjonale sikkerhetsinteresser.

Tekna mener det er svært viktig at man gjør en ROS-analyse av om de tilgjengeliggjorte data kan sammenstilles på en slik måte at de ikke utfordrer trygghet, personvern, personlig rettssikkerhet eller nasjonal sikkerhet.

De rettslige reguleringene av bruken av personlige data og data knyttet til sensitive områder er kompliserte. Tekna mener regulatoriske sandkasser er svært viktig på mange områder. Vi ser en rivende utvikling i mange sektorer med bruk av data. Innen helse etableres det løpende nye digitale og teknologiske løsninger basert på personlige data.

Tekna vil anbefale Stortinget å be regjeringen igangsette en regulatorisk sandkasse knyttet til bruk av helsedata innen E-helseområdet.

Tekna viser til vårt innspill til meldingsarbeidet¹ hvor vi fremhever at det bør sikres at alle digitale systemer som får konsekvenser for mennesker skal være transparente, etterprøvbare, forståelige, forklarbare og rettfærdige. Videre mener vi at det må finnes kontrollmekanismer som evaluerer og korrigerer diskriminering og uønskede skjevheter (bias) gjennom hele systemets livsløp, så langt som praktisk mulig innenfor gjeldende teknologi og valg av metoder.

Tekna mener meldingen har for lave ambisjoner og er lite konkret hva angår å sette inn tiltak for å sikre at de som bruker data ikke vil kunne misbruke data eller feilbruke data. Tekna mener det må stilles krav om at algoritmer skal være etterprøvbare.

Kompetanse

Tekna viser til en rekke undersøkelser som understøtter behovet for IKT-kompetanse. Tekna har gått sammen med en rekke andre organisasjoner om å kartlegge tilbudet av og etterspørselen etter IKT-kompetanse nå og fremover. Samfunnsøkonomisk analyse står bak rapporten², som ble overlevert statsminister Erna Solberg på et felles arrangement 26.01.2021. Undersøkelsen avdekket et særlig behov for avansert IT-kompetanse. Det er de lange integrerte sivilingeniørutdanningene innen IKT det er stor etterspørsel etter. Tekna viser til vår egen arbeidsmarkedsundersøkelse hvor hele 96 prosent av IKT-kandidatene er sysselsatt etter endt studier.

Det er stort kompetansegap innen kunstig intelligens og maskinlæring, datahåndtering og systemutvikling, avansert IT-sikkerhetskompetanse, kryptologi med mer. Dette gjelder både i næringslivet og i offentlig forvaltning. I tillegg ser vi et stort behov for etter- og videreutdanning av dem som allerede har en høyere utdanning for å holde tritt med den raske digitale utviklingen vi står i. For å sikre at vi kan utnytte mulighetene som ligger i næringsutvikling og innovasjon ved bruk av data, må det prioriteres å bygge mer avansert IT-kompetanse nasjonalt.

Tekna mener det er nødvendig at Stortinget prioriterer et løft i antallet studieplasser innen de lange integrerte IKT-studiene for å raskt komme i gang med å redusere kompetansesgapet.

Tekna mener det må satses tyngre på utvikling av og tilrettelegging for etter- og videreutdanningstilbud rettet mot dem som allerede har en høyere utdanning.

Vilje til endring

Tekna mener at både offentlig sektor og næringslivet bør ta ansvar for at data generert i Norge brukes til å skape verdier i Norge. Det må vurderes å stille krav om datadeling – under gitte vilkår og med vurdering av om det er regningsssvarende – i forbindelse med offentlige anskaffelser, offentlige støtteordninger, konsesjonstildelinger i næringer med konsesjonsplikt etc.

For å muliggjøre at man kan få tilgang til data hos næringslivsaktører, støtter Tekna det videre arbeidet som regjeringen legger opp til. Tekna mener samtidig det er flere muligheter for å mobilisere en datadelingskultur gjennom bruk av ulike incentivordninger. Tekna mener at data generert i Norge også bør lagres i Norge, og at det må sikres gjennom økonomiske incentiver. Det er kostbart å lagre data i Norge og det kan derfor være økonomiske motiver for å velge utenlandslagring. Dette selv om disse løsningene ikke alltid er de tryggeste, eller de mest pålitelige.

Tekna vil forslå at Stortinget ber regjeringen se på mulige incentivordninger som bidrar til større vilje til deling av data i privat næringsliv.

Tekna vil trekke frem ITS Norway sine synspunkter om mulighetsrommet innen samferdsel for å skape en moderne og effektiv samferdselssektor gjennom bruk av data.

ITS Norway ønsker å forsterke det tverrsektorielle samarbeidet om data. Konkretisering av roller og ansvar om datasamarbeid bør ha høy prioritet. De mener arbeidet med dette bør konkretiseres mht. retning og tidsperspektiv i langt større grad enn Nasjonal transportplan (NTP) legger opp til.

Samferdselssektoren har som følge av ulike reformer blitt mer fraksjonert gjennom oppdeling og etablering av nye aktører. Dette forsterker behovet for samordning på tvers. Når sektoren fragmenteres organisatorisk for å håndtere den fysiske infrastrukturen, må vi gå motsatt retning for å binde sammen sektoren digitalt – vi har ikke råd til siloer.

Tekna mener man i oppfølgingen av meldingen må sikre god kommunikasjon og samarbeid på tvers. Det ligger et stort potensial for store gevinster innen samferdsel hvis man klarer å etablere en koordinert digitaliserings-satsning.